

NDZAWULO YA DYONDZO YA LE GAUTENG

XITHIFIKETI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA

XITSONGA XA RIRIMI RO SUNGULA
NHLAWULO WA LE HENHLA
(Papila ra Vumbirhi)

Possible Answers
Feb / Mar 2006

XIYENGE XA A

Vutlhokovetseri

XIVUTISO XA 1

1.1

- 1.1.1 I tihlengeletano ta Vantima leti ku hetiwaka nkarhi ku nga vulavuriwi nchumu xa nkoka. (2)
- 1.1.2 U vula lavo thariha (va nga ni vutivi) ni lava vo pfumala vutivi. (2)
- 1.1.3 I ku vulavula mhaka / ku boxa mhaka. (2)
- 1.1.4 I ku longoloka mi ya endhawini yin'we. (2)
- 1.1.5 I ya leswaku hi fanele ku hlayisa nkarhi ni ku tiva nkoka wa tihlengeletano. (2)

[10]

XIVUTISO XA 2

Xikolokolo nguvu ya Pitori: J.J. Magaisa

2.1

- 2.1.1 Marhambu, lala, nyamanyana. (2)
- 2.1.2 Ri komba leswaku ya humele erivaleni marhambu ya n'wana loyi, ya komba ku ondza. (2)
- 2.1.3 U vula leswaku ku hava nchumu xa kahle lexi va nga xi yimela. (2)
- 2.1.4 A va tshemba leswaku vatukulu va vona va ta hanya kahle. (2)
- 2.1.5 Va lwile tinyimpi ta misava. (2)
- 2.1.6 Ku vuya va nga ha ri nchumu / ku ka va nga pfuni nchumu/ku vuya va file. (2)
- 2.1.7 Norho. (1)
- 2.1.8 Masiku hinkwawo va rholela swakudya emataleni va vutlelana ni timbyana leti xanisekaka ku fana na vona. (2)

[15]

2.2

- 2.2.1 Wa xinuna. (1)
- 2.2.2 I ku hanya swin'we nkarhi wo leha. (1)
- 2.2.3 I xithathelo. U n'wi humese exikarhi ka vanhwana vo tala. (3)

- 2.2.4 U n'wi suse vuhwana bya yena, u n'wi endla wansati. (2)
- 2.2.5 U vula leswaku hi yena a nga sungula na yena naswona va fanele ku hetelela va ri swin'we. (2)
- 2.2.6 U vula leswaku va hlule swo biha swin'we hikwalaho ka ntwanano. (2)
- 2.2.7 Tihangalase, tlhantlha. (2)
- 2.2.8 Loko ni tekanile mi fanele ku tivana naswona loko un'wana a ri ni xihoxo n'wi tivise xona ku nga ri ku famba u n'wi hleva. (2)
- [15]**
- 2.3
- 2.3.1 Gumba. (1)
- 2.3.2 I xinyenyana lexi nga ni vuswikoti byo hahela ehenhla swinene. (2)
- 2.3.3 I yo hahela ehenhla swinene. (2)
- 2.3.4 Mutlhokovetseri u vula leswaku hambu Gumba ri hahela ehenhla ra tsandzeka ku phatsama kona, ri tihetela nkarhi hi ku tshama ri ri empfukeni. (2)
- 2.3.5 Hambu leswi Gumba ri nga hosi empfukeni kambe ku hava nchumu lexi kombaka vukosi bya rona. (2)
- 2.3.6 U vula leswaku leswi nga ehansi emisaveni swi tikomba swi ri switsanana ngopfu hambu vanhu a va vonaki loko u ri le henhla/ Munhu loko a ri ehenhla u tekela van'wana ehansi. (2)
- 2.3.7 Mutlhokovetseri u byela Gumba leswaku ri fanele ku vuya ri ta hanya ni yan'wana Magumba/Munhu u fanele ku hanyisana ni van'wana. (2)
- 2.3.8 Loko u ri munhu u ri ehenhla, u fanele ku hanya ni van'wana vanhu, a wu fanelanga ku tikukumuxa kumbe ku tihlawula. (2)
- [15]**
- 2.4
- 2.4.1 Mutlhokovetsesi u vulavula hi majaha ya Europe ku nga "Communism" na Democracy. U vula leswaku hinkwawo ya ni "lunya" naswona swa boha leswaku eka wona u hlawula wun'we. U lava ku tiva ni vuxaka bya wona na Yesu. U vula leswaku leswimbirhi swi ta holova eka rin'wana ra masiku naswona swi ta va hambanisa. Va ta dlayana kambe a va nga vonani nandzu hikuva va ta va va endle switshembiso swa vona. (5)
- 2.4.2 Tipolotiki. (1)
- 2.4.3 U vula leswaku havambirhi va kahle leswaku munhu a nga va hlawula kambe va ni vuntswaka. (2)
- 2.4.4 Hi laha vaaka-tiko va nyikiwaka nkarhi wo tihlawulela mfumo / murhangeri. (2)
- 2.4.5 I ku rhandza. (1)
- 2.4.6 I xihlambanyiso xi vula leswaku va ta famba va lavana, va lava ku dlayana. (3)
- 2.4.7 Swibamu. (1)
- [15]**
- [30]**
- [40]**

XIYENGE XA B

Xihlovo xa le Mahlweni Madlayisa Torha: J.M. Baloyi**XIVUTISO XA 3**

3.1

- 3.1.1 Xa mbangi. (1)
- 3.1.2 I wa Matixisa, a a vuya ra vumbirhi? (2)
- 3.1.3 A lava leswaku a susa xifaniso xa Xixurhana emisaveni / a lava leswaku a dlaya Xixurhana. (2)
- 3.1.4 Tsundzukani. (1)
- 3.1.5 Hi leswi a vona leswaku xihundla xa yena xi nga humela erivaleni naswona a ri ni torha ra rifumo ra Xixurhana. Xixurhana u n'wi vutise leswaku i yini lexi a xi endla leswaku a tata minkondzo emikhukhwini, Matixisa u vona leswaku xihundla xa yena xi nga tshuka xi humele erivaleni. (2)
- 3.1.6 Ehansi ka xintshabyana xa Gerere kusuhi ni lokixi ra Mapatapata. (2)
- 3.1.7 A a ta swi kota hikuva u tshama a dlaya muchayeri wa bazi ra ka Hefuhefu, exitichini xa Buluvezi hi hamula. (3)
- 3.1.8 A a ri ni makwanga / A a nga chavi ku dlaya hikokwalaho ka ku lava rifumo. (2)
- 3.1.9 Tihuhlu, Savela. (2)
- 3.1.10 I Matixisa. (2)
- 3.1.11 I ku tivangela vusiwana. (2)
- 3.1.12 A ri xifumi xa lokixi ra Mapatapata, a ri ni mavhengele ya khume. (2)
- 3.1.13 Munghana. (2)
- 3.1.14 Hi loyi a nga velekiwa a ri yexe eka mana wakwe / Hi loyi a nga n'wana a ri yexe emutini. (2)
- 3.1.15 A ambale kokwa wa jasi ni xikuku xo pfala xikandza ku sala mahlo na tinhompfu ntsena. (2)
- 3.1.16 Nkul Khosa, eTiyani. (2)
- 3.1.17 Loko ku aviwa rifumo ra Xixurhana, Matixisa u kume rirhandzu ntsena. (1)

[30]

3.2

- Matixisa "u dunge xihlovo xa vutomi."
- U kombele vhengele rin'we eka Xixurhana a vula leswaku u lava ku fana na nkata Makokisi loyi a ri na vhengele.
- Xixurhana u n'wi tsonile a vula leswaku leswi nga swa yena i swa vona va ri vumbirhi.

- Matixisa u sungule ku ngungumela a ya emikhukhwini kusuhi ni lokixi ra Mapatapata ehansi ka xintshabyana xa Gerere, eka Gemba Khumbhuza.
- Gemba a ri xigevenga. Matixisa u n'wi kombele ku susa xifaniso xa Xixurhana emisaveni.
- Loko a n'wi vutisa xivangelo a nga vulanga.
- Gemba na Matixisa a va twanananga ro sungula eka mhaka leyi.
- Xixurhana u vutise Matixisa leswaku u tata minkondzo a lava yini emikhukhwini.
- Matixisa u kanetile a vula leswaku a va n'wi hembela.
- Loko Xixurhana a heta ku huma a ya pfala vhengele ra le Bindzulani, Matixisa na yena wa huma a ya eka Gemba Khumbhuza ku ya n'wi kombela nakambe leswaku a susa xifaniso xa nuna wa yena emisaveni.
- U vula leswaku u ni torha ra rifumo ra Xixurhana.
- Gemba u vutisa leswaku yena u ta kuma yini endzhaku ka ku endla ntirho.
- Matixisa u n'wi tshembise kotara ya rifumo ra Xixurhana.
- Gemba u ngungumerile a ya dlaya Xixurhana hikokwalaho ka makwanga ya Matixisa.
- Endzhaku ka rifu ra Xixurhana Gemba u tlhelela eka Matixisa ku ya landza kotara ya rifumo ra Xixurhana.
- Gemba u nyikiwa Madzana mambirhi ya tirhandi hi Matixisa. Gemba u vutisa leswaku hi yona kotara ya rifumo ra Xixurhana.
- U vula leswaku hi Nyenyenyani u ta vuya.
- Matixisa a tshembisiwe leswaku hi nhweti ya Nyenyenyana ku ta aviwa rifumo ra Xixurhana ku ya hi xileriso xa yena. U byeriwile leswaku a ta na mbhoni.
- Hi nhweti ya Nyenyenyana Matixisa u rhwalane na Gemba va ya ebangini ya "First National" eTiyani.
- Loko va fika Nkulukumba Khosa mufambisi wa rhavi ra bangi ya "First National" eTiyani u hlaye xileriso xa mufi.
- Hafu ya rifumo yi nyikiwe Saleleni ku nga n'wana wa Xixurhana na Matixisa.
- Kotara swidyuhari swa Vatsonga ni vatsoniwa.
- Kotara yi ta nyikiwa n'wana wa Saleleni, loko a ri ni malembe ya makumembirhi-ntlhanu.
- Kotara yo hetelela yi ta lawuriwa hi rhavi ra bangi ya "First National" ya Tiyani.
- Ntswalo wa yona wu ta hundzeriwa eka ntukulu wa yena ku nga n'wana wa Saleleni.
- Loko Saleleni o pfumala n'wana ntswalo wa kona wu ta nyikiwa masocha ya tiko.
- Matixisa u nyikiwe rirhandzu ntsena.
- Xihlovo xa vutomi xi dungekile hikuva leswi a tiyimisele swona a nga swi kumanga.

[30]

[30]

XIYENGE XA C

Ntsendzeleki: G.S Khosa

XIVUTISO XA 4

4.1

- | | | |
|--------|--|-----|
| 4.1.1 | I Ntsendzeleki. | (1) |
| 4.1.2 | A a bihe emirini. | (2) |
| 4.1.3 | N'wa-Masinga, a tshama eNqhumathini. | (2) |
| 4.1.4 | Exikolweni xa le henhla xa Moses Mnisi, a a ri eka ntangha kaye. | (2) |
| 4.1.5 | I Fumani, hikuva hi yena a nga n'wi bihisa emirini. | (3) |
| 4.1.6 | Eyunivhesithi ya Natal, a a dyondzela vudokokodela. | (2) |
| 4.1.7 | Hikuva a xi dyondzela vudokokodela. | (2) |
| 4.1.8 | U vule leswaku yena a nga ka nga swi koti ku wundla Ntsendzeleki hi mali ya vusiwana a tlhela a wundla ni nwana wa yena. | (2) |
| 4.1.9 | Yandheya na Navela. | (2) |
| 4.1.10 | Leswaku va ya n'wi siya kona. | (2) |
| 4.1.11 | E-e. U vule leswaku Fumani u n'wi khomise tingana, a langutele xikulu eka yena. | (3) |
| 4.1.12 | Papila ni norho. | (2) |
| 4.1.13 | Hlamalani na Manana Nkotasi. | (2) |
| 4.1.14 | Exibedhela, a a ri dokodela. | (2) |
| 4.1.15 | Vugangu ni xikolo a swi fambelani / ku yingisa swi tlula magandzelo. | (1) |

[30]

4.2

- Ntsendzeleki u bihe emirini a ri eka ntangha kaye.
- Nwin'yi wa timhaka ku ri Fumani.
- N'wa-Masinga ku nga mana wa Ntsendzeleki u vule leswaku a nga ta swi kota ku wundla Ntsendzeleki ni n'wana wa yena hi mali ya vusiwana.
- U kombele Yandheya ku nga hahani wa Ntsendzeleki loyi a heleketiweke hi muhariva wa yena a Navela ku heleketa Ntsendzeleki.
- Va lerisiwe leswaku va ya n'wi siya eka Baloyi.
- Fumani u pfumerile nandzu kambe mana wa yena a nga tsakanga leswaku n'wana wa yena a onhe Ntsendzeleki.
- U vule leswaku a n'wi khomise tingana, a langutele xikulu eka yena naswona a navela leswaku a cata loko a hete vudokokodela.
- Ntsendzeleki u sele eka Baloyi.
- Fumani ku fike nkarhi wa leswaku a tlhelela eyunivhesithi.
- Ntsendzeleki u katekisiwe hi n'wana wa mufana.
- Loko a ha yimele vito ra n'wana eka Fumani u amukela papila leri sungulaka hi ndlela leyi. "... Beauty murhandziwa".
- Fumani u vuya eyunivhesithi.
- Loko a etele u lorha Beauty.
- Ntsendzeleki u karhatekile swinene emoyeni kutani a vona swi fanerile leswaku a duka naro.
- U hume wonge u ya ka mati kasi a a baleka.
- Eku fambeni ka yena u fambe na Ntiyiso n'wana wa yena, u khandziye xitimela a kongoma lomu a nga ku tiviki.

- Loko a chikile exitimeleni, endleleni u hlangane na Hlamalani loyi a chayela movha kutani a n'wi pfuna.
- U n'wi hlamuserile maxangu ya yena.
- Hlamalani u n'wi tivise eka manana Nkothasi loyi a n'wi kumeleke ntirho eka Ngwenya-`Nkelenge.
- N'wana u yisiwe eka N'wa-Masinga loyi a nga sala na yena, Ntsendzeleki loko a ri eku tirheni.
- Swilo swi n'wi fambele kahle ku kondza mbyana ya Ngwenya-Nkelenge yi tlumbiwa hi movha yi fa, kutani a hlongoriwa entirhweni.
- Nakambe u pfuniwa hi manana Nkothasi na Hlamalani.
- Hlamalani u n'wi kumele ntirho laha a tirha kona.
- Siku rin'wana Hlamalani na Ntsendzeleki va hlangane ni nghozi ya movha va ri karhi va vhaka emakaya.
- Hlamalani u lovile eka nghozi leyi.
- Ntsendzeleki yena u phaphame exibedlhela laha a hlanganaka kona nakambe na Fumani loyi se a ri dokodela.

[30]**100**